

Nr 187.

Av herr **Nisser m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.*

I proposition nr 45 har framlagts förslag om ändringar av vattenlagen m. fl. lagar i syfte att åstadkomma bättre förhållanden i fråga om avledande och rening av avloppsvatten. Koncentrationen av befolkningen till samhällen och utvecklingen av näringslivet till industriell drift har medfört, att avledningen utav kloakvatten och industriellt avloppsvatten åstadkommit allt större sanitära och ekonomiska olägenheter för befolkningen och näringslivet omkring de vatten, som mottaga förorenat spillvatten.

Först under senare tid har forskningen kunnat något så när bemästra de problem, som uppstått i samband med kloakvattnets rening, under det att det industriella avloppsvattnets rening på vissa områden ej ännu lösts tillfredsställande. Behovet av åtgärder mot olägenheterna har emellertid drivit forskningen framåt och tekniken befinner sig i snabb och ständig utveckling.

Varken propositionen eller det till grund för denna liggande sakkunnigbetänkandet har sökt att utreda storleken och omfattningen av de förebyggande åtgärder, som måste vidtagas för att den föreslagna lagstiftningens krav skola anses uppfyllda. Av det allmänna intryck man kan erhålla utav de i sakkunnigförslaget refererade klagomålen från olika håll i landet synas emellertid förhållandena vara sådana i landets alla delar, att de nödvändiga reningsåtgärderna sannolikt komma att få en synnerligen stor omfattning och medföra betydande kostnader för alla berörda parter.

Den föreslagna lagstiftningen innebär nämligen, att ej endast vissa större industrier måste tänka sig att genomföra en rening av sitt spillvatten, utan de givna föreskrifterna komma att beröra ett mycket större område. Sålunda måste man räkna med att ett stort antal kommuner måste genomföra reningsverk för att förhindra sanitära olägenheter av kloakvattnets utsläppande i vattendrag. Likaså måste sannolikt ett stort antal mejerier och slakterier vidtaga dylika åtgärder. De anordningar som måste vidtagas kunna visserligen i en del fall åstadkommas för en rimlig summa, men lika ofta torde det vara nödvändigt att bygga anläggningar, vars kostnader varken stanna vid tiotusen eller hundratusen kronor.

Under sådana förhållanden måste det anses vara av synnerligen stor vikt, att de åtgärder, som skola vidtagas, förberedas omsorgsfullt av nödig teknisk sakkunskap, så att ej kostnaderna bliva onödigt stora i förhållande till det ernådda resultatet. I detta syfte torde det vara nödvändigt, att organisationen av detta arbete från samhällets sida löses under hänsynstagande

till att statens och de berörda parternas sammanlagda ekonomiska belastningar för detta ändamål bliva så låga som möjligt. En missriktad sparsamhet från statsverkets sida kan medföra mångdubbelt ökade utgifter på annat håll.

Sedan 1937 finnes under lantbruksstyrelsen den s. k. fisketillsyningsmyndigheten organiserad. Denna består för närvarande av en föreståndare och en assistent. Angående dess arbetsbörda anförde de sakkunniga redan år 1939 följande: »Av den redogörelse som myndigheten lämnat framgår dock, att arbetsbördan är mycket stor och att myndigheten icke för närvarande kan ens i huvudsak medhinna allt som vore önskvärt».

Av denna anledning föreslogo de sakkunniga, att ifrågavarande organisation skulle utbyggas för att den på ett tillfredsställande sätt skulle medhinna alla de arbetsuppgifter den nya lagstiftningen skulle medföra. De sakkunniga föreslogo, att *fisketillsynsmyndigheten* skulle utökas till

- 1 vatteninspektör
- 1 laborator
- 1 assistent
- 1 kontorsbiträde.

Samtidigt därmed skulle ytterligare ett organ, *den sanitära tillsynsmyndigheten*, inrättas för tillsyn av de sanitära olägenheterna, och skulle denna bestå av

- 1 vatteninspektör
- 1 medhjälpare
- 1 kontorsbiträde.

Departementschefen har på grund av det statsfinansiella läget ej följt de sakkunnigas förslag utan nöjt sig med att bibehålla fisketillsynsmyndigheten i dess nuvarande omfattning på samma gång som denna pålagts nya betydande arbetsuppgifter utöver sina hittillsvarande. Enligt departementschefens förslag skall fisketillsynsmyndigheten i huvudsak utföra följande: I händelse av att spillvatten orsakar olägenhet ur fiske- och naturskyddssynpunkt äger myndigheten meddela råd och anvisningar angående lämplig åtgärd till motverkande därav (3 §) samt om omständigheterna därtill föranleda, göra framställning om åtgärd till länsstyrelsen (4 §), vilket även ålegat den enligt nuvarande lagstiftning. Såsom nya uppgifter tillkomma, att tillsynsmyndigheten i frågor angående skydd ur fiske- och naturskyddssynpunkt dels äger föra talan om förbud eller åtgärd hos vattendomstol, dels ock eljest i ärende angående vattenförorening föra talan hos vattendomstol ävensom vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen (5 §). Ytterligare skall fisketillsynsmyndigheten, i den mån så lämpligen kan ske, utöva tillsyn ur hälsovårdssynpunkt och i sådana frågor meddela råd och anvisningar samt göra framställningar till länsstyrelsen om åtgärder (7 §). Dessutom äger fisketillsynsmyndigheten rätt att i visst fall föra talan angående olägenheter ur hälsovårdssynpunkt (8 §).

De synnerligen stora arbetsuppgifter som pålagts fisketillsynsmyndigheten (bestående av en person) samt dennes assistent måste resultera i, att verksamheten av helt naturliga skäl ej kan ägnas tillbörlig uppmärksamhet inom alla dessa områden. En följd av besparingssträvandena blir, att fisketillsynsmyndigheten även får ägna sig åt dessa frågor ur rent sanitär synpunkt. Denna uppgift har emellertid tidigare ej fallit inom dess område och måste följaktligen ställa den inför delvis nya problem.

Anledningen till att vi hava upptagit dessa frågor så utförligt är, att den av departementschefen föreslagna besparingen på de föreslagna tillsynsmyndigheterna troligen kommer att medföra ökade utgifter för de av lagstiftningen berörda parterna i förhållande till vad eljest skulle blivit fallet. För vår del anse vi, att den statsfinansiella besparingen endast är berättigad, om dess genomförande ej medför ökade utgifter för kommunala myndigheter m. fl. Det samhällsekonomiska resultat man skall sträva efter bör enligt vår mening vara, att den sammanlagda ekonomiska belastningen för statsverket och de enskilda ej skall ökas genom en alltför stor sparsamhet i fråga om den centrala tillsynsmyndighetens organisation.

Följderna av departementschefens förslag torde bliva, att de kommunala myndigheterna, slakterier, mejerier etc. var på sitt håll få söka lösa sina problem utan att erhålla de råd och den ledning i arbetet som tillsynsmyndigheten visserligen är skyldig att giva men knappast har möjlighet att stå till tjänst med inom rimlig tid. En annan följd av denna sparsamhet beträffande den centrala tillsynsmyndigheten är, att de lokala hälsovårdsnämnderna nu måste åläggas arbetsuppgifter, som annars skulle kunnat överlämnas åt tillsynsmyndigheten.

Sålunda avses det, att hälsovårdsnämnd och länsstyrelse främst skola erhålla ledning av reformarbetet beträffande de sanitära olägenheterna, varvid de skola erhålla hjälp av i huvudsak tjänsteläkarna. Dessa lokala organ påläggas därigenom arbetsuppgifter, för vars tekniska lösning de ytterligt sällan kunna uppdriva någon sakkunskap åtminstone inom de egna leden. I stället måste man förutse att de tvingas vända sig till utomstående experter, vilket sannolikt kommer att ställa sig relativt kostsamt.

Likaså torde det vara fullkomligt klart, att en statlig forskningsverksamhet på hithörande områden måste ställa sig billigare och mera rationell än ett på skilda punkter ute i landet bedrivet arbete.

Den helt naturliga bristen i de lokala organens och framför allt hälsovårdsnämndernas tekniska sakkunskap kan även väntas medföra avsevärda olägenheter, eftersom departementschefens förslag innebär, att hälsovårdsnämnderna skola erhålla rätt att fatta beslut, vilka i vissa fall kunna vara synnerligen vittgående, såsom att förbjuda fabriks eller närings vidare drivande (24 och 50 §§ hälsovårdsstadgan). Enligt de sakkunnigas uttalande (sid. 215) synes dessutom sådant förbud skola erhålla omedelbar verkan oavsett om besvär anföras däröver.

Gentemot de farhågor som från industriellt håll framförts i fråga om denna befogenhet för hälsovårdsnämnderna anför departementschefen å sid. 70 följande: »Jag vill särskilt framhålla, att såsom stöd för de framförda yrkandena om inskränkning i hälsovårdsnämndernas befogenheter icke i något fall kunnat åberopas missbruk. Den brist hos hälsovårdsnämnderna som i många fall framhållits är i själva verket, att de icke äro tillräckligt effektiva.»

I detta sitt yttrande synes departementschefen ha gjort en lätt omskrivning av de sakkunnigas yttrande i samma fråga, då dessa anföra: »Och det lär icke kunna bestridas, att nämnderna mången gång icke äga den sakkunskap, som erfordras för prövning av hithörande frågor. På grund härav torde nämnderna i viss utsträckning ha underlåtit att ingripa i frågor av större mått eller mera invecklad beskaffenhet eller ock icke förmått att bringa sådana ärenden till ett tillfredsställande slut. — Däremot framgår ej av de yttranden, som inkommit till de sakkunniga, att hälsovårdsnämnderna i någon anmärkningsvärd omfattning skulle ha meddelat olämpliga eller oriktiga beslut.»

Mot tillrädligheten att giva hälsovårdsnämnderna så utomordentligt stor befogenhet tala även andra bestämmelser i lagförslagen. Exempelvis kan anföras, att departementschefen å sid. 130 uttalar att, i händelse av att snabba beslut innefattande avsteg från vattendomstols föreskrifter måste ske (t. ex. på grund av att en epidemi utbrutit), sådana beslut böra fattas av länsstyrelsen. Likaså kan påpekas, att fisketillsynsmyndigheten, som dock måste anses mera kvalificerad än de flesta hälsovårdsnämnder även på det sanitära området, varken enligt nu gällande eller föreslagna bestämmelser skall äga rätt att själv besluta om förbud mot utsläppande av avloppsvatten utan skall den göra framställning därom till *länsstyrelsen* --- och sålunda ej till hälsovårdsnämnden.

Att hälsovårdsnämnderna hittills ej gjort sig skyldiga till felaktiga eller okloka beslut torde väsentligen bero på, att dessa frågor ej ägnats tillbörlig uppmärksamhet och att i det stora hela endast mindre genomgripande åtgärder vidtagits. I den mån lagstiftningens område utvidgas och kraven på spillvattnets rening höjas, öppnas automatiskt stora risker för att de åtgärder som hälsovårdsnämnderna måste vidtaga i växande omfattning medföra mindre lyckliga konsekvenser på grund av nämndernas bristande sakkunskap. Nämndernas hittillsvarande passivitet har ej kunnat medföra några olyckliga följder, men om en bristande sakkunskap kombineras med skyldighet till handlande, kunna konsekvenserna bli mindre lyckliga. En ovillkorlig förutsättning för den nya lagstiftningens smidiga genomförande måste vara, att det centrala tillsynsorganet har tillräckligt stor kapacitet för att kunna hinna med de ökade arbetsuppgifterna.

Departementschefen anser också, att en utökning av den nuvarande fisketillsynsmyndigheten är synnerligen angelägen men hänvisar till det stats-

finansiella läget, då han ej begär ökning av personalen. Det förefaller emellertid egendomligt, att man pålägger kommuner och industrier nya kostsamma skyldigheter av stor omfattning på samma gång som statsverket ej anser sig kunna ha råd att anslå erforderliga medel för den nya verksamhetens ledande, samordning och underlättande genom centrala tillsynsmyndigheter.

Det måste likaledes anses önskvärt, att själva de formella föreskrifterna omarbetas mera grundligt än som varit fallet i propositionen. Bristen på en central tillsynsmyndighet gör sig märkbar på det sättet, att ett flertal olika organ indragas i olika stadier av själva processen och att stor oklarhet skapas angående det i de olika fallen riktigaste förfarandet. Hälsovårdsnämnder och länsstyrelser, fisketillsynsmyndigheten, vattendomsstolarna och synenämnder vävas samman till en organisation som är synnerligen svår att överblicka.

På grund av vad vi sålunda anfört anse vi, att den av departementschefen föreslagna organisationen ej bör genomföras. Det måste först och främst vara önskvärt, att det centrala organet göres tillräckligt omfattande för att bli funktionsdugligt. Åtgärder som äro såväl synnerligen betydelsefulla för folkhälsans bevarande som mycket kostsamma i sitt genomförande kunna ej få utföras utan att verksamheten erhåller den erforderliga stadga och rationella utformning, som ett centralorgan kan giva. Vi anse sålunda, att den av statsmedel bekostade tillsynsmyndigheten måste till sitt förfo-gande ha personal som till antalet ej understiger den av de sakkunniga för de båda tillsynsmyndigheterna föreslagna.

Vi anse jämväl, att endast en tillsynsmyndighet bör finnas. Denna centrala tillsynsmyndighet skulle handhava frågor ur såväl fiske- och naturskyddssynpunkt som sanitära frågor. Enligt departementschefens förslag skulle fiske- och naturskyddssynpunkterna komma att erhålla ett särskilt organ, under det att de hygieniska uppgifterna endast bleve såsom en bissyssa för detta. Verksamhetens samordning och rationella bedrivande torde fordra, att centralorganet blir gemensamt för alla dessa frågor.

I enlighet med det yttrande över de sakkunnigas förslag, som avgivits av Ingenjörsvetenskapsakademien, anse vi, att denna centrala myndighet bör hänföras under handelsdepartementet. Detta måste anses rimligt, eftersom själva lösandet av hithörande problem är en rent teknisk fråga. Själva konstaterandet av olägenheternas existens är däremot hänförligt såväl under lantbruks- som medicinalstyrelserna, men detta faktum torde dock ej böra bli dominerande vid lösningens utformning.

Vidare anse vi, att de formella föreskrifterna böra överarbetas, så att klagomål över sanitära olägenheter från allmänheten om möjligt endast behöva ingivas till ett organ, förslagsvis hälsovårdsnämnd, samt att ärendena om möjligt ej behandlas parallellt inom flera organ.

Ytterligare anse vi, att den av departementschefen föreslagna rättigheten

för hälsovårdsnämnd att besluta i mera omfattande frågor, såsom inställande av fabriks eller närings drift, alltid bör förbehållas länsstyrelse, om möjligt efter tillsynsmyndighetens hörande.

På grund av vad vi ovan anfört få vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 45 till årets riksdag måtte beakta här framförda synpunkter samt att, i den mån författningsändringar därav föranledas, dessa måtte utarbetas av vederbörande utskott.

Stockholm den 4 mars 1941.

William Nisser.

Lennart Bondeson.

Axel Mannerskantz.

Ivar Ekströmer.